

2014 İlerleme Raporu'nda; Enerji Verimliliği, Nükleer ve Çevre Konularında Çekinceler Yer Aldı...

AB'DEN AKP'YE PİYASALAŞTIRMA ÖVGÜSÜ

Kahraman Yapıcı

EMO Basın- Avrupa Birliği'nin (AB) Türkiye'nin üyelik sürecine ilişkin yayımladığı 2014 İlerleme Raporu'nda enerji alanındaki piyasalaştırma övüldü. Raporunda, "Sonuç olarak, Türkiye'nin enerji alanında uyum durumu ileri bir düzeydedir" denildi. Doğalgaz alanında serbestleşmenin artırılması, enerji verimliliği ve nükleer enerji güvenliği konularında daha fazla çalışma yapılmasına ilişkin AB'nin beklentileri de ilerleme raporuna yansdı.

Türkiye'nin enerji alanının tümüyle piyasalaştırılması ve özelleştirmesine ilişkin ev ödevini, diğer konularla birlikte ilerleme raporlarıyla denetleyen AB'nin son İlerleme Raporu, Ekim 2014 tarihinde yayımlandı. Raporun giriş bölümünde ilk olarak "Türkiye ve AB enerji alanındaki işbirliğini, nükleer enerji ve sürdürülebilir enerji alanlarını da kapsayacak şekilde geliştirmek için çalışmaları sürdürmüştür" ifadelerine yer verildi.

Başta enerji sektöründe olmak üzere Türkiye'de yürütülen özelleştirme faaliyetlerinin hızlanmasından övgü ile bahsedilen raporda, ihalelerin toplam hacminin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYH) yüzde 0.4'üne denk gelecek şekilde 2012'deki 2.3 milyar Avroya, 2013'de ise GSYH'nin yüzde 1.5'ine denk gelecek şekilde 9.2 milyar Avroya çıktığı kaydedildi.

Sık sık elektrik dağıtımında özelleştirme sürecinin tamamlanmasına atıfta bulunulan raporda, elektrik üretim alanındaki özelleştirmelerin ise potansiyel yatırımcıların gerekli finansmanı temin etmede karşılaştığı zorluklar nedeniyle sınırlı kaldığı belirtildi.

"Fiyatlar Serbest Değil"

Raporun "Sektör ve İşletme Yapısı" Bölümü'nde; "Şebeke endüstrilerinin serbestleşmesindeki ilerleme sürdürülmüştür" denilirken; Elektrik Piyasası Kanunu'nda Mart 2013'te yapılan değişikliği takiben yüzde 85'i rekabete açık olduğu tahmin edilen sektörde bu oranın 2015 yılında yüzde 100'e ulaşmasının hedeflendiği kaydedildi.

Özelleştirme ihalelerinin özellikle enerji sektöründe devam ettiğine yer verilen raporda, şöyle denildi:

"Sonuç olarak, özelleştirme faaliyetleri yeniden hızlansa da, hükümetin ana sektörlerdeki fiyat belirleme mekanizmalarına müdahalesinin sürmesi nedeniyle fiyat serbestleşmesi hususunda ilerleme olmamıştır. Üretim ve hizmet piyasalarında serbestleşmesinin sürdürülmesi rekabetin artmasını sağlayacaktır."

Raporunda, doğalgazdaki piyasalaştırma uygulamaları ise "Kamu işletmesi olan BOTAS'ın tekel nitelikli piyasa payının düşürülmesi yoluyla doğalgaz piyasasının serbestleştirilmesinde daha fazla ilerleme sağlanması gerekmektedir" ifadeleri ile eleştirildi. Doğalgaz Piyasası Kanunu'nda deği-



şiklik öngören taslağın henüz TBMM'de kabul edilmediğine yer verilen raporda, şöyle denildi:

"Doğalgaz ve elektrik piyasalarında şeffaf ve maliyet-bazlı fiyatlandırma sistemi hala gerektiği gibi yürütülmektedir. Sonuç olarak, elektrik piyasasının serbestleşmesinde ciddi ilerlemeler sağlansa da, diğer şebeke endüstrilerinde az ilerleme kaydedilmiştir."

Piyasa "Otomatik" İşlemiyor

Raporun "Piyasa Güçlerinin Etkileşimi" başlıklı bölümünde; doğalgaz ve elektrik sektörlerinde son kullanıcı fiyatlarının maliyet temelli yöntemle ilişkilendirildiği otomatik fiyat endeksleme mekanizmaları uygulandığı kaydedilerek, şöyle denildi:

"Bununla birlikte, uygulamada, hükümet otomatik fiyat endeksleme mekanizmalarını askıya alarak kullanıcı fiyatlarını belirlemeyi sürdürmektedir. Toptan ve perakende elektrik piyasalarındaki tüketicilerin çapraz sübvansede edilmesi uygulamasında bir ilerleme kaydedilmemiştir."

Raporun "Sermayenin Serbest Dolaşımı" başlıklı bölümünde ise elektrik dağıtım ve üretim varlıklarının özelleştirilmesi konularında yabancı sermaye payı üzerinde sektörel kısıtlamalar bulunması eleştirildi.

Doğalgazda AB'nin Arz Güvenliği Ön Planda

Raporda 15. Fasıl olarak yer verilen "Enerji" Bölümü'nde Aralık 2013'te Güney Gaz Koridoru Projesi'ne yönelik nihai yatırım kararı alındığı ifade edilerek, doğalgazda arz güvenliğinin sağlanması için sağlam zeminler oluşturulduğu kaydedildi. Alınan kararlar doğrultusunda mevcut projelerin birbiri ile çalışabilirliği ve bağlanabilirliğinin sağlandığına yer verilen raporda, "Doğalgaz boru hattının alım ve yapımına ilişkin Trans-Anadolu Boru Hattı Projesi için ihale devam etmektedir ve çalışmaların 2018-2019 yıllarında tamamlanması planlanmaktadır" denildi.

Yıllık 3.2 milyar metreküp doğalgazın Kuzey Irak'tan ithal edilmesi ve Yunanistan'a doğalgaz ihraç edilmesi için lisans verildiği kaydedilen raporda, "İki şirkete daha yeraltı doğalgaz depolama lisansı verilmiştir. Arz güvenliği, Bulgaristan ve Gürcistan ile elektrik ara bağlantılarının tamamlanmasıyla birlikte daha da geliştirilmektedir" değerlendirilmesine yer verildi.

Doğalgaz piyasası konusunda, evsel tüketicilerin serbest tüketici eşliğinin, 2014 yılı için 1 milyon metreküpe düşürüldüğü anımsatılan raporda, iç doğalgaz piyasasına ilişkin gelişmeler şöyle özetlendi:

İlerleme Raporu'nda, "Elektrik ve doğalgaz için şeffaf ve maliyet esaslı bir fiyatlandırma mekanizması henüz gerektiği şekilde uygulanmamaktadır" denildi.

"Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, henüz doğalgaz kullanımına başlamayan 5 il için yeni dağıtım şebekelerinin ihalesine yönelik çalışmalara devam etmiştir. Ağustos 2014'ün sonuna kadar, gaz dağıtım ihalesi tamamlanan 76 ilden, 69'u doğalgaz kullanmaya başlamıştır."

Mevzuat AB Beklentilerini Karşıladı

Raporda AB'nin beklentileri doğrultusunda Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında çıkarılması öngörülen uygulama yönetmeliklerin ve tüzüklerinin çoğunun yayımlandığı ifade edilirken, gelişmelere ilişkin şu bilgilere yer verildi:

"Yenilenebilir enerji kaynaklarının rekabeti, teşvik edilmesi, korunması, kullanılması, sertifikasyonu ve desteklenmesine ilişkin uygulama yönetmelikleri 2013 yılının son çeyreğinde yayımlanırken; elektrik dağıtım, bağlantı, sistem kullanımı, şebeke kodu, bildirim, ithalat ve ihracat ile tüketici hizmetlerine ilişkin yönetmelikler 2014 yılında kabul edilmiştir."

Elektrik tedarikçisini seçme serbestisi sağlayan serbest tüketici eşliğinin 2014 yılı içerisinde 5 bin kilovat saatten (kWh) 4 bin 500 kWh'ya düşürüldüğü belirtilen raporda, bu rakamın teorik olarak piyasaya yüzde 85 oranında serbestlik sağladığı vurgulandı. Raporda 2015 yılına kadar tüm tüketicilerin serbest tüketici kapsamına alınmasının hedeflendiği kaydedildi.

Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi'nin işleyişine yönelik olarak çıkarılması gereken yönetmeliğin, Elektrik Piyasası Kanunu'nda belirtilen süre bitimine kadar yayımlanmadığına yer verilen raporda, "Maliyet esaslı tarifelerin uygulanması gerekmektedir; aksi halde 2016 yılına kadar tüketiciler arasında ulusal tarifede çapraz sübvansiyonlar uygulanmaya devam edecektir" denildi.

12 YILDA OECD'DE EN PAHALI ÜLKE OLDUK

Piyasalaştırma uygulamalarının kullanıcılara olan etkilerine ve artan enerji yoksulluğuna AB İlerleme Raporu'nda hiç yer verilmezken; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Enerji Endeksi, Türkiye'nin neoliberal enerji politikalarının en sıkı uygulandığı son 12 yılda OECD'nin en ucuz ülkesinden en pahalı ülkesine dönüştüğünü ortaya koyuyor.

AB'nin Türkiye'ye Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası ile birlikte dayattığı ve AKP hükümetleri tarafından da içselleştirilerek eksiksiz uygulanan

özelleştirme ve piyasalaştırma uygulamalarının yurttaşlara olan maliyeti AB raporlarında kendisine yer bulamasa da OECD istatistiklerine yansıyor.

Elektrik Piyasası Kanunu'nun yayımlanması ile birlikte başta elektrik olmak üzere tüm enerji alanında yürütülen özelleştirme ve piyasalaştırma faaliyetlerinin yoğunlaşmasında önce yani 2002 yılında Türkiye, OECD ülkeleri için enerji fiyatlarının en ucuz olduğu ülke konumunda bulunuyordu. Son kullanıcılara sunulan tüm enerji kaynaklarındaki ortalama fi-

yat değişimlerini gösteren OECD Enerji Endeksi'nde Türkiye'nin değeri 41.9 olarak dikkat çekiyor. Aynı yıl OECD ortalaması 63 iken, OECD'nin Avrupa ortalaması ise 64.7 düzeyinde bulunuyor. Rakamlar Türkiye'de yurttaşların ve sanayicilerin enerji için OECD ortalamasının yüzde 50 daha altında, OECD'nin Avrupa ülkelerinden ise yüzde 54.4 daha az ödeme yaptığını gösteriyor.

AKP hükümetleri döneminde en sert biçimde uygulanan serbestleştirme ve özelleştirme uygulamaları sonucunda 2014 sonu itibarı ile tab-

Yenilenebilir Üretim Artıyor

Küçük ölçekli yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik etmeyi amaçlayan lisanssız elektrik üretimi dahil olmak üzere, Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında bazı uygulama yönetmeliklerinin yayımlandığına yer verilen raporda, “Hükümet, mevcut tarife garantisi uygulama dönemini 2016 yılından itibaren 10 yıl uzatmıştır” denildi.

EPDK'nın 3 bin megavatlık (MW) rüzgar enerjisi santralleri kurulmasına ilişkin ön lisans başvuruları aldığına ilişkin bilgilere yer verilen raporda, güneş enerjisine yönelik 600 MW'lık kapasite için de çalışmaların sürdürüldüğü kaydedildi. Raporda, “Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik oranı 2012 yılında yüzde 27 iken, 2013 yılında yüzde 29'a yükselmiştir; artışın büyük bir bölümü yeni rüzgar enerjisi santrallerinden sağlanmıştır” denildi.

“Enerji Verimliliğinde Uyum Yok”

Enerji verimliliği hizmetlerine ve enerji yönetim programlarına yönelik yetkilendirmelere ilişkin gelişmelerin sürdüğü ifade edilen raporda, şu bilgilere yer verildi:

“Türkiye'nin enerji verimliliği mevzuatının Enerji Verimliliği Direktifi'ne uyum sağlaması amacıyla Brüksel'deki Enerji Şartı Sekreteryası, Mart 2014'te Hükümeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kapasitesini güçlendirmeye teşvik eden kapsamlı bir enerji verimliliği politikası değerlendirmesi yayımlamıştır.”

Enerji Verimliliği Strateji Belgesi'nin doğru uygulanması için kısa dönem eylem planları ve ara hedeflerin izleme ve değerlendirme yöntemlerinin hazırlanması önerilen raporda, “Enerji Verimliliği Kanunu ve ilgili mevzuat, hala Enerji Verimliliği Direktifi ile uyumlu değildir” uyarısı yapıldı.

Nükleerde Yasa Beklentisi

Ekim 2013'te Japonya ile Türkiye arasında 4 bin 500 MW'lık ikinci nükleer enerji santralının Sinop'ta kurulmasına ilişkin bir anlaşma imzalandığına yer verilen raporda, Ocak 2014'te ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlarla Kullanımına Dair İşbirliği Anlaşması'nın imzalandığı hatırlatıldı.

Nükleer enerji ve radyasyonla ilgili bağımsız düzenleyici kurum kurulmasını da içeren çerçeve kanun taslağının kamuoyu görüşüne sunulmuş olmasına rağmen hala kabul edilmediği anlatılan raporda, Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı'nın halen TBMM tarafından onaylanmadığına dikkat çekildi.

“Enerjide Uyum İleri Düzeyde”

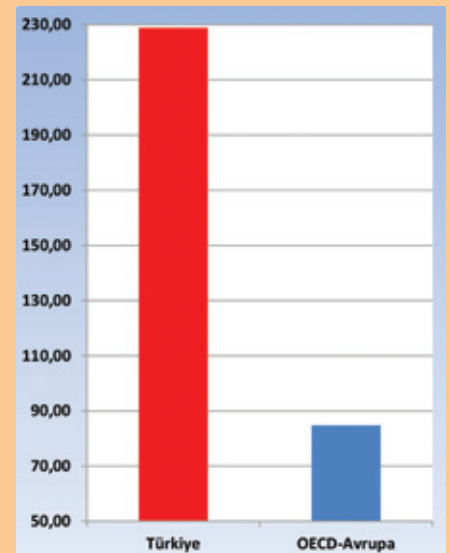
Raporda, AKP İktidarı'nın piyasalaştırma faaliyetleri “başta arz güvenliği, iç elektrik piyasası ve yenilenebilir enerji

AB, AKP İktidarı'nın piyasalaştırma faaliyetlerini “Başta arz güvenliği, iç elektrik piyasası ve yenilenebilir enerji konularında olmak üzere enerji alanında ilerleme kaydedilmiştir” ifadeleri ile övdü.

lonun tam tersine döndüğü görülüyor. OECD istatistiklerinden 2014 endeksindeki verilere bakıldığında Türkiye, 137.8 değeri ile OECD'nin en pahalı ülkesi durumuna geldi. Bu değer ile Türkiye, 118.9 endeks değerine sahip olan OECD ortalamasını yüzde 13.7; 119.6 endeks değerine sahip OECD Avrupa ortalamasından ise yüzde 13.2 daha pahalı elektrik kullanan ülke oldu.

Aradan geçen 12 yıllık AKP döneminde Türkiye yüzde 228.9 ile enerji zamları açısından OECD şampiyonu oldu. Türkiye'yi, son yıllarda ekonomik çöküntü yaşayan

Yunanistan yüzde 152 zam oranıyla takip edilebilirken, OECD ortalamasında artış oranı yüzde 88.73'te; OECD'nin Avrupa ülkelerinin ortalaması ise yüzde 84.85'de kaldı. Böylece Türkiye'de enerji fiyatları sürdürülen neo-liberal baskı yüzünden OECD üyesi AB ülkelerinden yüzde 84.85 düzeyinde daha fazla artış gösterdi. AB'nin özellikle doğalgaz alanında yetersiz bulduğu ve elektrik üretimi alanında henüz tamamlanmamış özelleştirme işlemlerin bitirilmesiyle faturanın daha da kabarcığını öngörmek yanlış olamayacaktır.



Grafik-OECD Enerji Endeksi 2002-2014 Değişimi Kıyaslaması (Yüzde)

konularında olmak üzere enerji alanında ilerleme kaydedilmiştir” ifadeleri ile övülürken, şöyle denildi:

“Elektrik ve doğalgaz için şeffaf ve maliyet esası bir fiyatlandırma mekanizması henüz gerektiği şekilde uygulanmamaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'nin enerji alanında uyum durumu ileri düzeydedir.”

Elektrik piyasasında yaşanan gelişmeler övülürken, doğalgaz, enerji verimliliği ve nükleer güvenlik ile radyasyondan korunma konularında daha fazla çalışma yapılarak AB direktifleriyle uyum sağlanması istendi.

“Türkiye Ortak Şebekeye Hazır”

Türkiye'nin Avrupa Elektrik İletim Sistemi İşletmecileri Ağı Şebekesi'ne bağlantı için “nihai test aşamasının” sürdürüldüğüne yer verilen raporda, Türkiye Elektrik İletim AŞ ile (TEİAŞ) her iki yönde de ticari enerji alışverişini sağlayacak uzun dönemli bir anlaşma için müzakerelerin başlatıldığı kaydedildi. Şubat 2014'te Romanya ve Türkiye, elektrik alışverişini kolaylaştırmak amacıyla arabağlantıların geliştirilmesi konusunda karara varıldığına da yer verilen raporda, “Gürcistan ile 400 kilovatluk asenkron elektrik bağlantısının inşası tamamlanmıştır ve 2014 yılının ikinci çeyreğinde elektrik alışverişi başlamıştır. Bu hatlara ek olarak, Türkiye ile Bulgaristan ve Romanya arasında inşa edilecek yeni hatlara ilişkin olarak planlama çalışmaları devam etmektedir” denildi.

Türkiye'nin doğalgaz boru hattı ve elektrik bağlantı projelerinin yeterli oranda ilerleme gösterdiği ifade edilen raporda, “Türkiye, bu alanlardaki çalışmalarını sürdürmeye teşvik edilmektedir. Sonuç olarak, bu fasıldaki uyum ileri düzeydedir” denildi.

**OECD ortalaması
63 olan 2002 yılı
Enerji Endeksi'nde 49
endeks değeri ile en ucuz
ülke konumundaki Türkiye,
2014 yılında 137.8 değerine
ulaşarak, 118.9 olan OECD
ortalamasını geçti ve en
pahalı ülke konumuna
geldi.**

AB'nin Çevre Kaygısı

İlerleme Raporu'nun “Çevre ve İklim Değişikliği” başlıklı bölümünde ise Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) konusuna ilişkin AB'nin ÇED Direktifi'ne uyumlu olmayan değişikliklere gidildiği ifade edilerek, “Mikro hidroelektrik santralleri ve İstanbul Boğazı'na yapılması planlanan üçüncü köprü gibi bazı büyük altyapı projeleri, ulusal ÇED usullerinin kapsamı dışında bırakılmıştır” denildi. Raporda, Anayasa Mahkemesi'nin AB müktesebat ile uyumlu olmayan çevre mevzuatında istisnalar getiren iki değişikliği kaldırdığına da yer verildi.

ÇED ve doğa koruması mevzuatında yapılan değişikliklerin ciddi endişeler uyandırdığına dikkat çekilen raporda, “Sivil toplum ve diğer paydaşlarla işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Çevre ve iklim değişikliği konusundaki hazırlıklar hâlâ erken aşamadır” vurgusuna yer verildi.

Karbon Piyasası Gelişmiyor

Türkiye'nin iklim değişikliğine ilişkin AB politika çerçevesi ile uyumlu olarak, 2030 iklim ve enerji çerçevesi üzerinde değerlendirmelere başlaması gerektiğine ilişkin uyarının yapıldığı raporda, şu bilgiler yer verildi:

“Türkiye, Dünya Bankası ile pilot olarak elektrik sektöründe sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması ile Türkiye'ye karbon piyasalarına ilişkin teknik kapasite transferi konularındaki çalışmalar hakkında kapasite artırımı destek programı hususunda bir anlaşma imzalamıştır.”

Ayrıca raporda genel bir sera gazı emisyon hedefinin mevcut olmamasının Türkiye'de karbon piyasası mekanizmalarının gelişmesine engel olduğu kaydedildi. ■

